

iniquitatem magis quam loqui aequitatem.

6. Dillexisti omnia verba præcipationis, lingua dolosa.

7. Propterea Deus destruet te in finem: evellet te, et emigrabit te de tabernaculo tuo, et radicabit tuam de terra viventium.

8. Videbunt justi, et timebunt, et super eum ridebunt, et dicent: 9. Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum.

Sed speravit in multitudine divitiarum suarum, et prævaluit in vanitate sua.

10. Ego autem sicut oliva fructifera in domo Dei, speravi in misericordia Dei, in æternum, et in sæculum sæculi.

11. Confitebor tibi in sæculum quia fecisti, et expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.

Argumentum. — Vers. 3, thema proponitur: A malitia tua, o scelerate, tuteur me Dei gratia. Strophae tres sequuntur: vers. 4-6, pernicioso tu quidem meditaris; vers. 7-9, sed perdet te Deus cum maximo omnium piorum gaudio; vers. 10-11, me vero tuteur Dei gratia. Nefarium hominem, qui hoc Psalmo perstringitur, esse Doegum, censent plerique; sed Sano multo aptius carmen convenire, Hengstenberg affirmat, quod rem attente consideranti facile patebit; hæc obstat titulus. Somniant qui cum Mauro loco *Isa.* xxxi, 16 seqq., aut *Jerem.* xi, 8 seqq. cogitant. *Historia copiose describitur I Sam. xxi et xxii.*

1. Præcentori, carmen Davidis, *compositum*,
2. quum venisset Doeg, Idumæus, ad Saulum, eique nuntiasset: « Venit David in domum Abimelechi. »
3. Quid gloriaris in malitia, tu tyranne? Gratia Dei toto (et omni) die (mecum est).
4. Perniciosa meditatur (profert) lingua tua, instar novaculæ acutæ, o doli artifex.
5. Amas malum præ bono, mendacium præ veritate loqui rectum.
6. Amas omnia verba absorptionis (perniciosissima), lingua fraudis.
7. Etiam (ideo) Deus destruet te in perpetuum (prorsus), corripiet te et evellet te e tentorio, et eradicabit te e terra viventium.
8. Et videbunt justi, et reverebuntur Deum, et de eo ridebunt, *dicentes*:
9. « En virum, qui non posuit Deum præsidium suum, et confidit in multitudine divitiarum suarum; valuit (se validum existimavit) malitia sua! »
10. At ego sicut olea virens in domo Dei *sua* (vel *ero*); confido (nitor) in gratia Dei perpetuo.

dacium magis quam loqui [al. tac. *loquitur*] iustitiam. SEMPER.

Dillexisti omnia verba ad devorandum, lingua dolosa [al. *linguam dolosam*].

Sed Deus destruet te, in sempiternum terribit [h. add. *te*], et evellet te de tabernaculo, et eradicabit te de terra viventium. SEMPER.

Videbunt justi, et timebunt, et super eum ridebunt.

Ecce vir qui posuit Deum fortitudinem suam: sed speravit in multitudine divitiarum suarum: confortatus est in insidiis suis.

Ego autem sicut oliva virens in domo Dei: speravi in misericordia Dei in sæculum sempiternum.

Confitebor tibi in sæculum, quoniam fecisti: et expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum [h. *misericordium*] tuorum.

11. Celebrabo te in sæculum, quia fecisti (quæ peto), et expectabo nomen tuum, quia bonum est, coram piis (cultoribus) tuis.

NOTE.

Vers. 3. *Tyranne*: alii, *heros*, ironice dictum; propr. *potens*, fortis, rē potens in priori membro oppositum. — Vers. 5. *Præ bono*, i. e. et non bonum. — Vers. 7. *Corripiet*: פתח est *prunas tollere*, ait Hengstenberg; igitur sensus est: te corripiet et ejiciet Deus, quemadmodum aliquis prunas arripit et foras projicit. — Vers. 11. *Nomen*, eximiam tuam potentiam et benignitatem semper ad juvandum paratam. *Coram*, etc. subaudi: hæc omnia agam coram, etc.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, intellectus David, cum venit Doeg Idumæus et nuntiavit Sauli: « Venit David in domum Abimelech. »

Titulus Psalmi notissimus est ex historia lib. I Reg. cap. xxii. Argumentum autem est reprehensio Doeg Idumæi, qui calumniatus est Davidem et Achimelech sacerdotem apud regem Saul, et causa fuit perditionis multorum hominum.

EXPLICATIO PSALMI.

4. QUID GLORiaris IN MALITIA, QUI POTENS ES IN INIQUITATE?

Onditur David ab interrogazione, ut efficacior sit reprehensio, quomodo M. Tullius adversus Catilinam inceptit: « Quosque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? » « Quid gloriaris, inquit, in malitia, qui potens es in iniquitate? » gloriabatur enim Doeg Idumæus, quod accusatione sua perdidisset sacerdotem Dominum, et omnem familiam ejus. Saul enim cum audivisset ab isto Doeg Idumæo, Davidem fuisse receptum hospitio ab Achimelech sacerdote, in tantam iram exarsit, ut non solum occidi jussisset ab ipso Doeg sacerdotem Achimelech, sed etiam octoginta quinque alios sacerdotes, qui erant cum eo; et deinde percussit in ore gladii civitatem sacerdotalem, occidens viros et mulieres, parvulos et lactentes, oves quoque, et boves, et asinos. Ecce quanta mala nata sunt ex calumniatore illo, ut vere dictus sit « potens in iniquitate. » Sed occurrit difficultas ex discordia codicum hebraicorum, græcorum et latinorum. Nam S. Hilarius et S. Augustinus legunt: *Quid gloriatur?* Sed nostræ lectioni: *Quid gloriaris?* favent textus hebraicus et S. Hieronymus, non solum in versione, sed etiam in *Commentario*. Præterea in textu hebraico et græco constituitur punctum post vocabulum *potens es*: « Quid gloriaris in malitia, qui potens es. » Sed nostræ lectioni favent S. Hilarius et S. Hieronymus in *Commentario*, quamvis S. Augustinus et Euthymius legant *Quid gloriatur?* hæc habetur in hebraico et græco textu. Ap-

paret igitur apud veteres fuisse varias interpunctiones. Denique in hebraico codice habetur, *misericordia Dei*, pro eo quod est in græco, *ἀνομία, iniquitas*; sic enim ad verbum legitur in hebraico: *Quid gloriaris in malitia, qui potens es misericordia Dei?* Sed vox hebraica *חסד* *chesed* non significat solum *misericordiam*, sed etiam *opprobrium*, ut perspicuum est ex *Levit.* cap. xx, vers. 17, et ex *Proverb.* cap. xiv, vers. 37. Igitur hoc loco non debuisset verti *misericordia Dei*, sed *opprobrium Dei*, quia occidit multitudinem sacerdotum, quod in opprobrium Dei redundavit. Septuaginta Interpretes verterunt *ἀνομία, iniquitatem*, quia factum illud Doeg Idumæi iniquissimum fuit: nam, ut legitur I Reg. xxii, nulli alii ausi sunt mittere manus suas in sacerdotes, etiam rege jubente, præter istum Doeg Idumæum, qui tamen omnium optime noverat innocentiam sacerdotum, ut testis oculatus omnium rerum.

2. TOTA DIE INJUSTITIAM COGITAVIT LINGUA TUA, SICUT NOVACULA ACUTA FEGISTI DOLUM.

Exaggerat miris modis calumniosam illam delationem Doeg Idumæi; ac primum dicit, non fuisse repentinam delationem, sed diu meditatam: « Tota die, inquit, injustitiam cogitavit lingua tua, » id est, assidue cogitabas quomodo injuste deferres, et tandem oblata occasione lingua tua peperit, quod diu antea parturiebat; quamvis enim cogitatio ad mentem pertineat, tamen David poetice tribuit hoc lingue, quasi ipsa lingua tam mala fuerit, ut etiam silens apud aures hominum, ta-

men apud se ipsa cogitando loqueretur. Deinde addit deceptionem ab ipso celerrime factam esse, quomodo novacula acuta expeditissime et facillime scindit: conjungit enim Propheta elegantem tarditatem meditationis cum celeritate executionis. Vere enim Doeg Idumeus, quod diu antea cogitaverat, celerrime data occasione perficit. Siquidem paucissimis verbis omnino cum Davide consuasit, Achimelech sacerdotem cum Davide consuasit, qui fuit dolus et impostura gravissima; ait igitur: «Sicut novacula acuta fecisti dolus,» id est, sicut novacula acuta facillime scindit capillos, ita tu facillime Saulem decepisti. Potest etiam per *dolus* intelligi dolosa et fraudulenta occisio sacerdotum, quam Doeg effectit interficiendo totam progeniem sacerdotum usque ad parvulos et lactentes, quomodo novacula abradit penitus omnes pilos, quamvis tenuissimos. Dicitur autem dolosa occisio, quia sacerdotum non fuerunt vocati ad regem tanquam inimici, ut timeret potuerint se occideridos, sed circumventi sunt, et de improvviso perierunt.

3. DILEXISTI MALITIAM SUPER BENIGNITATEM, INIQUITATEM MAGIS QUAM LOQUI ÆQUITATEM.

Declarat ex qua radice prodierit illa calumniosa delatio, ac dicit illam non prodixisse ex ignorantia, vel casu aliquo, sed ex mala voluntate ipsius, qui dilexit semper malum potius quam bonum, et mendacium potius quam veritatem. «Dilexisti, inquit, malitiam super benignitatem,» id est, delectaris potius nocere proximo, quam illi benefacere. «Iniquitatem magis, quam loqui æquitatem,» id est, mendacium potius loqui te delectat, quam veritatem: nam verbum hebraicum *שקר* *sheker* proprie mendacium significat; sed quia mendacium perniciosum iniquitas quedam est, ideo Septuaginta interpretes verterunt *βλαβή*, *iniquitatem*, ut declararent hic agi de mendacio pernicioso: sic etiam ipse David cum deberet mendacio opponere veritatem, opposuit tamen justitiam, dicens, «quam loqui æquitatem,» quoniam voluit indicare mendacium illius Doeg Idumei non fuisse mendacium otiosum, vel officiosum, sed plane perniciosum et injustum. Porro, per *æquitatem* intelligenda est *justitia*, ut sonat vox hebraica *צדק* *tsedek*, non autem id quod apud Latinos proprie sonat vocabulum *æquitas*. At non videtur Doeg mendacium aliquod protulisse, cum ait: «Venit David in domum Achimelech.» Respondeo, mendacium fuisse in verbis illis juxta intentionem dicentis et audientium: ipse enim significare voluit, Achimelech fuisse socium conjunctionis David, et in eo sensu accepta sunt verba ejus a rege Saul.

4. DILEXISTI OMNIA VERBA PRÆCIPITATIONIS, LINGUA DOLOSA.

Explicat adhuc magis, quid dixerit, «mendacium et iniquitatem;» et ait fuisse mendacium

vere perniciosum, cum fuerit causa perditioni plurimorum hominum innocenorum. «Dilexisti inquit, omnia verba præcipitationis,» id est dilexisti omnia verba quibus possent homine innocentes præcipitari in ruinam et perditionem: vox hebraica *בלע* *balah* significat *deglutire absorbere, perdere*, et similia. Itaque illud, *præcipitationis*, exponi debet, præcipitationis in mari, vel in foveam, ut absorbentur, vel devorentur; vel positum est *præcipitationis pro ruina*, et *perditionis*: constat autem ex lib. I Reg. cap. xxii, propter verba Doeg Idumei integram civitatem perisse. Illud autem, *lingua dolosa*, varie legitur ab auctoribus: nam S. Hilarius et S. Augustinus legunt *linguam dolosam*, ut etiam legit Theodoretus, et nunc habent greci codices; et si ita legatur, sensus erit: *Dilexisti omnia verba præcipitationis, linguam dolosam*, id est, dilexisti omnia verba præcipitationis, dilexisti, inquam, linguam dolosam. At S. Hieronymus, quamvis in hebreo vertat *linguam dolosam*, tamen in *Commentario Psalmorum* legit, in *lingua dolosa*, ut etiam legit Euthymius, licet non taceat varietatem codicum graecorum, in quorum nonnullis sit in accusativo *linguam dolosam*; et si quis ita legat, sensus erit: *Dilexisti omnia verba præcipitationis in lingua dolosa*, id est, per instrumentum linguæ dolosæ. Nostri codices videntur accipiendi in vocalivo, ut sensus sit: *O lingua dolosa, tu dilexisti omnia verba præcipitationis*, id est, delectaris semper loqui verba perniciosia; et videtur nostra lectio satis concordare cum textu hebraico; ubi simpliciter ponitur vocabulum sine ullo signo casus obliqui.

5. PROPTEREA DEUS DESTRUET TE IN FINEM; EVELLET TE, ET EMIGRABIT TE DE TABERNACULO TUO, ET RADICEM TUAM DE TERRA VIVENTUM.

Praedicit non fore impunitum peccatum Doeg Idumei, sed pro temporali destructione sacerdotum, cujus ipse causa fuit, retribuendum ei exitum sempiternum. «Propterea, inquit, Deus destruet te in finem,» id est, propter hoc tuum peccatum Deus te radicibus destruet in hoc seculo, et in futuro, ita ut in aeternum destructus maneat, quibus significare videtur aeterna desolatio in hoc seculo, et aeterna damnatio in futuro; atque haec est justa retributio impiorum, ut qui alios perdunt, ipsi quoque male pereant. Deinde quod generatim dixerat, explicat per partes, dicens: «Evellet te, et emigrabit te de tabernaculo tuo, et radicem tuam de terra viventium,» id est, hoc modo te penitus destruet, quia punit te exilii tibi orbitate, ita ut primum amittas opes et patriam, deinde in exilio et sine liberis moriaris. «Evellet, inquit, te, et emigrabit,» id est, migrare faciet de tabernaculo tuo, et sic exul, et vagabundus errabis. «Et radicem tuam evellet de terra viventium,» id est, te cum omni posteritate tua de terra eradicabit: filii enim similes sunt radicibus, quia per hos pater radicatur et stabilitur in terra. Et quoniam

per terram viventium significari potest patria caelestis, indicatur hoc loco, ut supra diximus, etiam damnatio sempiterna. In hebraico textu, pro *evellet te*, habetur *תהרס* *sachthea*, quam vocem S. Hieronymus vertit *terrebit te*. Sed S. Hieronymus deduxit cum vocem *חלח* *chathath*, quod est *terrebit*. Ceterum Septuaginta Interpretes deduxerunt a *חלח* *chathath*, quod est *capere sive carpere*, quod idem est cum *evellet*.

6. VIDEBUNT JUSTI, ET TIMEBUNT, ET SUPER EUM RIDEBUNT, ET DICENT: ECCE HOMO, QUI NON POSUIT DEUM ADUTOREM SUUM.

7. SED SPERAVIT IN MULTITUDINE DIVITIARUM SUARUM, ET PRÆVALUIT IN VANITATE SUA.

Ex poena impii delatoris id. s. dicitur, ut multi erudiantur. «Videbunt justi, et timebunt,» id est, casum istum considerabunt viri justi et cordati, et horrebunt. «Et super eum ridebunt, dicentes: «Ecce homo,» etc., id est, et illum iridebunt, quod stultissime egerit, cum in Deo, qui potentissimus est, sperare noluerit, et in divitiis fragilibus, quæ facillime amittuntur, spem suam posuerit. «Prævaluit in vanitate sua,» id est, eundem iridebunt, quod prevalere studierit non in vero Johore veraque virtute, sed in insidiis et mendaciis vanitate plenissimis: illud enim, *prævaluit*, non significat, quod vere tandem prævaluerit, sed quod opinione sua prevalere se posse crederet: nam etiamsi ad tempus adversus innocentes prevalere visus est, tamen exitus demonstravit eum succubuisse, non prævaluisse, quando «justi stabunt in magna constantia adversus eos, qui se angustaverunt,» ut dicitur *Sapient. v.*

PSALMUS LIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, pro Maclath, intelligentia David.

Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus.

2. Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in iniquitatibus: non est qui faciat bonum.

3. Deus de caelo prospexit super filios hominum, ut videat si est intelligens, aut requirrens Deum.

4. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

5. Nonne scient omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam ut cibum panis?

8. EGO AUTEM SICUT OLIVA FRUCTIFERA IN DOMO DEI, SPERAVI IN MISERICORDIA DEI IN ÆTERNUM, ET IN SÆCULUM SÆCULI.

Concludit Psalmum ostendens se omnino contrariam viam ingressum esse. «Ego, inquit, similis sum olivæ fructiferæ in domo Dei,» id est, non evellam, neque eradicabor, ut Doeg lignum aridum, sed radicabor magis et magis, ut oliva speciosa, semper virens, et fructum adferens; et quia talis sum, ideo «speravi in misericordia Dei in æternum, et in seculum sæculi,» id est, speravi me aditum iri o Deo in æternum, et in seculum sæculi. Ubi mire oppohit se Doeg Idumeo; illum comparat ligno arido, se vero olivam virentem; illum dicit evellendum etiam de tabernaculo suo, se dicit radicandum in domo Dei; illum dicit; sperasse in divitiis suis, se autem in misericordia Dei.

9. CONFITEBOR TIBI IN SÆCULUM, QUIA FECISTI: ET EXPECTABO NOMEN TUUM, QUONIAM BONUM EST IN CONPECTU SANCTORUM TUORUM.

Gratias agit pro te futura, quasi preterita, quoniam futura apud Deum et in cognitione Prophehtarum certissima sunt. «Confitebor, inquit, tibi in seculum,» id est, laudabo te semper, quia fecisti iudicium hoc, ut sperantem in divitiis suis confunderes et destrueres sperantem in te consolaretis et edificares. «Et expectabo nomen,» id est, et semper deinceps sperabo in te; idem enim est sperare in Deo, et expectare Deum, et nomen Dei pro ipso Deo ponitur. «Quoniam bonum est in conspectu Sanctorum tuorum,» id est, merito sperabo in nomine tuo, quoniam nomen tuum dulce est Sanctis tuis, qui ejus dulcedinem gustaverunt.

V. s. h. — Victori, per chorum, eruditio David.

Dixit stultus in corde suo: Non est Deus. Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in iniquitate, non est qui faciat bonum.

Deus de caelo prospexit super filios hominum, ut videret si est intelligens requirrens Deum.

Omnes aversi sunt, pariter adhæserunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

Numquid non cognoverunt qui operantur iniquitatem, qui comedunt populum meum ut cibum panis? Deum non invocaverunt.

6. Deum non invocaverunt, illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor:

Quoniam Deus dissipavit ossa eorum qui hominibus placent; confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos.

7. Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum converterit Deus captivitatem plebis suae, exultabit Jacob, et lætabitur Israel.

Ibi timuerunt timore, ubi non erat [al. est] timor:

Quoniam Deus dispersit ossa circumdantium te: confunderis, quia Deus projecit eos.

Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum reduxerit Deus captivitatem populi sui, exultabit Jacob, lætabitur Israel.

Argumentum. — Vid. que Psalmo xiv præmissimus.

1. Præcentori, ad modum *instrumenti* machalath, carmen Davidis.
2. Dixit stultus in corde suo: « Non est Deus! » Corruerunt, abominandam reddiderunt iniquitatem suam. Nullus qui faciat bonum.
3. Jova de cœlis despexit in filios hominum, ut videret num *quis* sit intelligens (pius), quærens Deum.
4. Quisque eorum recessit, ad unum corrupti sunt; non est qui faciat bonum, non est vel unus.
5. Numquid sensu carent omnes facinorosi, qui vorant populum meum — vorant panem! Jovam non invocant?
6. Tunc tremuere tremorem: non erat tremor; nam Deus dispersit ossa præliantis adversus te, *Israel*. Pudore affecti *eos*, *o Israel*, nam Deus reject eos.
7. Utinam veniat e Sione salus Israelis! Quando reduxerit Jova captivitatem populi sui, exsulet Jacob, lætetur Israel!

NOTE.

Vers. 1. *Machalath*. Gesenius, *cithara*; alii, *tibia* genus; Ewaldus vocabuli sensum omnino obscurum esse fatetur; Hengstenberg, *super morbo*, vel *languore*, quo nomine totius humani generis corruptio in hoc Psalmo describenda significatur. *Carmen*, a *sacal*, quod proprie est *formare*, *figurare*, hinc *cogitatione sibi fingere* aliquid, *ars*, poema exquisitoris formæ, ac *carmen*, vel *psalmus* simpliciter. Ewaldus, *carmen exquisitori modo concinendum*; Hengstenberg, *doctrina*. — Vers. 6. *Non erat tremor*, vel *timor*, i. e. dum impii securi erant, subito a Deo prostrati sunt. Maurer, *q. d.* Tunc pavent; pavent? imo vero..... imo vero illo ipso temporis momento, quo Deus nefarios conspiciat, ab illo prostrati jacent, ut non tam trepidant, quam corrunt. *Præliantis*, vel *obstantis* te. — Versiculo 7, et forsan præcedenti, vestigia insunt retractati carminis tempore Cyri.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, pro Macheleth, intelligentia David.

Hic titulus habet unam vocem non interpretatam, videlicet מַחֵלֶת דָּוִד, pro *macheleth*. Et S. Hieronymus scribit, *per chorum*; sed per chorum videtur intellexisse instrumentam musicum, ut ipse idem testatur in epistola ad *Dardanum* (si tamen ea epistola ipsius est) de musicis instrumentis, quomodo nonnulli accipiunt vocabulum chori in Psalmo ultimo in illis verbis: « In tympano et choro, in chordis et organo. » N^oque improbabile est per chorum posse intelligi cœt. Cantorum canentiam, ut sensus sit, Psalmum esse compositum pro choro, ut videlicet canatur a multis simul. Falsæ tamen priorem expositionem videri verorem, quoniam Septuaginta Seniores non reliquerunt eam vocem non interpretatam, nisi existimasset ea voce significari nomen proprium alicujus instrumenti musici. Quod additur, *intelligentia David*, significat, in hoc Psalmo *aperiri intelligentiam*, sive *eruditionem David*, ut veritè S. Hieronymus: ex quo titulo colligitur argumentum Psalmi, quod est, deploratio insipientie generis humani; iteo enim fit mentio intelligentiæ David, quia per ipsam coarguenda erat cæcitas et insipientia generis humani.

EXPLICATIO PSALMI.

1. DIXIT INSIPIENS IN CORDE SUO: NON EST DEUS.

2. CORRUPTI SUNT, ET ABOMINABILES FACTI SUNT IN INIQUITATIBUS SUIS: NON EST QUI FACIAT BONUM.

3. DEUS DE CÆLO PROSPEXIT, UT VIDEAT, SI EST INTELLIGENS AUT REQUIRENS DEUM.

4. OMNES DECLINAVERUNT, SIMUL INUTILES FACTI SUNT: NON EST QUI FACIAT BONUM, NON EST USQUE AD UNUM.

5. NONNE SCIENT OMNES, QUI OPERANTUR INIQUITATEM, QUI DEVORANT PLEBEM MEAM UT CIBUM PANIS?

6. DEUM NON INVOCAVERUNT, ILLIC TREPIDAVERUNT TIMORE, UBI NON ERAT TIMOR.

7. QUONIAM DEUS DISSIPAVIT OSSA EORUM, QUI HOMINIBUS PLACENT: CONFUSI SUNT, QUONIAM DEUS SPREVIIT EOS.

8. QUIS DABIT EX SION SALUTARE ISRAEL? CUM CONVERTERIT DEUS CAPTIVITATEM PLEBIS SUÆ, EXULTABIT JACOB, ET LÆTABITUR ISRAEL.

Hic Psalmus idem fere est cum Psalmo tertio decimo; inde igitur petatur explicatio: satis enim erit hic annotare diversitatem utriusque Psalmi. Primus versiculus est omnino idem.

Secundus versiculus est etiam idem, nisi quod in isto habetur, *in iniquitatibus*; in illo, *in studiis*: sed idem est sensus; studia enim illa sunt affectus et desideria mala, que omnia iniqua sunt, et peccata, ac per hoc iniquitates.

Tertius versiculus idem est, nisi quod hic dicitur *Deus*, ibi dicitur *Dominus*.

Quartus versiculus idem omnino est.

Quintus versiculus, sextus et septimus, qui habentur in Psalmo tertio decimo, in hoc non ha-

berent; sed, ut ibi admonuimus, illi tres versiculi additi sunt ex diversis Scripture locis, et ad Psalmum proprie non pertinent.

Quintus versiculus, qui respondet octavo in Psalmo tertio decimo, idem cum illo est, nisi quod hic dicitur: « Nonne scient? » ibi dicitur: « Nonne cognoscent? »

Sextus versiculus, qui respondet nono, idem est cum illo, nisi quod hic dicitur: *Deum*, ibi *Dominum*.

Septimus versiculus, qui respondet decimo, plane diversus est. Ibi enim dicitur: « Quoniam Dominus in generatione justa est: consilium inopis confudistis, quoniam Dominus spes ejus est; » hic vero dicitur: « Quoniam Deus dissipavit ossa eorum, qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos. » Hic igitur versiculus, qui solus explicandus est, reddit rationem cur impii trepidant timore, ubi non est timor; et dicit causam esse, « quoniam Deus dissipat omnia ossa eorum, » id est, debilitat omne robur eorum, ut etiam levissima queque formident: id vero facit admirabili providentia sua infatuando consilia eorum, impediendo conatus eorum, et ad nihilum redigendo omnes machinationes eorum: ossa enim in Scripturis pro fortitudine passim accipiuntur. Addit Propheta, « qui hominibus placent, » quoniam ejusmodi homines pleni sunt timore humano, sive mundano, et totum studium eorum est hominibus placere. Apostolus autem e contrario dicit, *Gal. cap. 1*: « Si hominibus placerem, Christi servus non essem. » In hebreo non habetur: *Qui hominibus placent*, sed: *Circumdantium te*; sed Septuaginta Interpretes non legunt חֲנֹךְ *chonach*, quod est, *circumdantium te*, sed חֲנֹפֵי *chonaph*, quod significat *hypocritam*, *simulatorem*, *adulatorem*, quam vocem rectissime interpretati sunt, *ἀπομαρτυρούμενος*, id est, eorum qui ho-

minibus placent; ejusmodi enim sunt adulatorum et hypocritarum. Adjungit Propheta: « Confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos, » quibus verbis videtur alludere ad versiculum decimum Psalmi decimi tertii: « Consilium inopis confudistis, quoniam Dominus spes ejus est. » Quasi dicat: Vos impii confudistis consilium inopis confidentis in Deo, et Deus confundit vos, ut saepe crubescere cogimini videntes irrita consilia vestra, quoniam in Deo non sperastis, et Deus sprevit vos, ac per hoc non adjuvit vos. Possent etiam hæc referri ad novissimum judicium in quo omnes impii confundentur, quoniam Deus iudex omnium spernet eos, dicens: « Non novi vos, ite in ignem æternum, » *Matth. xxv.*

PSALMUS LIV.

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, in carminibus, intellectus David.

2. Cum venissent Ziphæi, et dixissent ad Saul: « Nonne David absconditus est apud nos? »

3. Deus, in nomine tuo salvum me fac, et in virtute tua judica me.

4. Deus, exaudi orationem meam; auribus percipe verba oris mei.

5. Quoniam alieni insurrexerunt adversum me, et fortes quaesierunt animam meam, et non proposuerunt Deum ante conspectum suum.

6. Ecce enim Deus adjuvat me, et Dominus susceptor est animæ meæ.

7. Averte mala inimicis meis, et in veritate tua disperde illos.

8. Voluntarie sacrificabo tibi, et confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est.

9. Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me, et super inimicos meos despexit oculus meus.

Argumentum. — Vido historiam I Sam. xxii, 19. Strophae duæ: vers. 2-5, defendo me, c. Deus, ab insidiantibus vitæ meæ; vers. 6-9, spero precibus meis te esse satisfacturum; quod tibi feceris, ego efferam laudibus.

1. Prætorum, fidibus *canendum*, maskil (*Ps. lxxi, 1*) Davidis, *compositum*, quum venissent Ziphenses et dixissent Saulo: « Nonne (en) Davides latitat apud nos? »

3. Deus, nomine tuo (ope tua) salva me, et fortitudine tua judica me (jus meum tuere).

4. Deus, audi preces meam, auscultata verba oris mei.

Octavus versiculus, qui est postremus. Idem est cum postremo versiculo Psalmi xiii, nisi quod ibi dicitur: « Cum averterit Deus captivitatem. » Sed quamquam *avertere* et *convertere* videntur esse contraria, tamen hoc loco sensum eundem faciunt: dicitur enim Deus avertere captivitatem, cum tollit e medio et ad nihilum redigit ipsam captivitatem; quod fit cum, captivus liberatur, captivitas esse desinit. Dicitur autem idem Deus convertere captivitatem, quando captivos revocat et reducit in patriam. Denique cum dicitur averti captivitas, sumitur captivitas pro forma, id est, pro ipsa vera captivitate: cum dicitur converteri captivitas, sumitur captivitas pro personis, quæ erant captivæ.

V. s. H. — Victori, in Psalmis, eruditio David: quando venerunt Ziphæi et dixerunt Saul: « Nonne David absconditus est apud nos? »

Deus, in nomine tuo salva me [al. *salvum me fac*], et in fortitudine tua ulciscere me.

Deus, exaudi orationem meam; auribus percipe verba oris mei.

Quia alieni insurrexerunt adversum me, et fortes quaesierunt animam meam: non proposuerunt Deum in conspectu suo. SEMPER.

Ecce Deus auxiliator mihi: Dominus sustentans animam meam.

Reddet [al. *reddet*] malum insidiatoribus [h. *decantatoribus*] meis: in veritate tua [al. *fac. tua*] disperde eos.

Voluntarie sacrificabo tibi: confitebor no-
tuo, Domine, quoniam bonum.

Quoniam ex omni tribulatione liberayit et inimicos meos vidit oculus meus.

5. Nam alieni surgunt contra me, et prævalidi (violenti) insectantur vitam meam non ponunt Deum ante se (Deum non curant).

6. Ecce, Deus adjutor mihi est, Dominus inter eos qui sustentant vitam meam.

7. Revertetur malum in insidiarios meos; per fidem tuam excinde eos.

8. Donis voluntariis sacrificabo tibi; celebrabo nomen tuum, Jova, quia bonum est:

9. Quod ex omni angustia eripuit me, et hostes meos (spe frustratos) cum voluptate intueatur oculus meus.

NOTE.

Vers. 5. *Alieni*, eodem sensu quo Job fratres suos *alienos*, i. e. inimicos vocat, xix, 13. Alii legunt *adim*; *insolentes*, quod melius congruit hemistichio alteri. — Vers. 6. *Dominus*, etc. i. e. ipse sustentat — Vers. 7. *Revertetur*; vel *rependet*, si cum veteribus legas *tashib*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, in carminibus, intellectus David, cum venissent Ziphæi, et dixissent ad Saul: « Nonne David absconditus est apud nos? »

Ex titulo colligitur argumentum. Scribitur lib. I Reg. cap. xxii, Ziphæos proditores fuisse Davidis, qui apud eos, tanquam apud amicos muniti, declinabat persecutionem Saulis. Ipsi enim Sauli patefecerunt Davidem apud se latere, unde factum est ut Saul cum maximo exercitu ad eos accederet, et quasi in modum coronæ totum locum cingeret, ut David pene de vita desperaret. Occasione igitur tam imminenti periculi, David ad Deum per orationem confugit, et hunc Psalmum, Domino inspirante, composuit. Theodoretus et Euthymius, quos aliqui recentiores sequuntur, existimant Psalmum compositum fuisse post liberationem, et esse hymnum gratiarum actionis. SS. Hieronymus et Augustinus, quamvis mystice solum exponant, tamen indicant Psalmum compositum fuisse instante persecutione, quod clarius tradit S. Hilarius exponens ad litteram, et mystice: hæc sententiam verioris esse, et ipse titulus, et totus Psalmi contextus ostendit. Illud, *intellectus David*, significat hæc fuisse sanctam prudentiam Davidis, ut intelligeret in tam magno periculo ad Deum esse recurrendum, et in illo sperandum. In qua oratione intellexit, etiam inspirante Domino, se de omni periculo liberandum.

EXPLICATIO PSALMI.

1. DEUS, IN NOMINE TUO SALVUM ME FAC, ET VIRTUTE TUA JUDICA ME.

Orat Deum, ut quando defecerant omnia humana remedia, ipse per se ad juvandum accederet. « Deus, inquit, in nomine tuo, » id est, potestate tua, cui omnia cedunt, « salvum me fac; » et per alia verba idem significans, addit: « Et in virtute tua, » id est, potentia, robore tuo, « judica me, » id est, sis iudex meus, et pro meritis retribuere mihi defensionem, et adversario meo ultionem: non enim habebat tunc David, ad quem appellaret ab iniustitia regis, nisi solum Deum. Quo exemplo admonemur, nunquam esse despe-

randum de auxilio Domini, etiamsi mors evidentissime imminere videatur; Deus enim ubique est, et omnia in manibus habet, et cultores suos ad se confluentes non despiciat.

2. DEUS, EXAUDI ORATIONEM MEAM, AURIBUS PERCIPE VERBA ORIS MEI.

Jam confessus fuerat potentiam Domini; nunc orat ut Dominus ad potentiam adjungat voluntatem. « Deus, inquit, exaudi orationem meam, » quasi dicat: Scio te omnia posse; sed oro ut velis; ideo peto ut exaudias orationem meam, qua te rogavi ut potestate tua salvum me faceres. Idem repetit sequentibus verbis, « auribus per-

cipe verba oris mei, » id est, ne avertas aures tuas, neque despicias orationem meam.

3. QUONIAM ALIENI INSURREXERUNT ADVERSUM ME, ET FORTES QUÆSIERUNT ANIMAM MEAM; ET NON PROPOSUERUNT DEUM ANTE CONSPECTUM SUUM.

Explicat pericula a quibus liberari desiderat, dicens: « Quoniam alieni insurrexerunt adversum me, » id est, Ziphæi, qui proximi videbantur, sed corde alieni erant a me, insurrexerunt contra me, irritantes Saulem ad me persequendum; « et fortes quæsierunt animam meam, » id est, et Saul cum armato exercitu, quæsierunt vitam meam ad extinguendum eam: hæc enim erat tota ratio persecutionis; quia enim timebat Saul, ne aliquando David regnaret, cupiebat eum de medio tollere: quamvis enim Davidem innocentem esse Saul non ignoraret, tamen cupiditas retinendi in propria familia regnum, quam rationem status nunc vocant, faciebat ut justum videretur, quod injustissimum erat. « Et non proposuerunt Deum ante conspectum suum, » id est, et neque illi, neque isti timorem Domini præ oculis habuerunt: illi enim, Ziphæi videlicet, gratiam regis legi Domini; et isti, Saul et satellites (quis regnandi cupiditatem justitiæ, quam Deus in primis observari jubet, anteposuerunt. Vere enim initium omnium malorum est avertere oculos mentis a Deo, et ejus lege naturali omnibus nota. Vide S. Thomam Quæst. De Malo, art. 3.

4. ECCE ENIM DEUS ADJUVAT ME, ET DOMINUS SUSCEPTOR EST ANIMÆ MEÆ.

Illi, inquit, non habuerunt Deum ante oculos suos; sed Deus habuit illos ante oculos suos, et vidit quid molirentur, et non permisit ut malam suam voluntatem impleverint. Illud, ecce, significat repentinam illustrationem Prophetæ, quæ prævidit auxilium Dei sibi non delaturum, et tam terro prævidit ut tanquam de re presente dicat: « Ecce Deus adjuvat me; » particula enim, vel ponitur pro autem, vel subintelligitur aliquid, hoc modo: Illi non proposuerunt Deum ante conspectum suum, ut facere debuissent: « ecce enim Deus adjuvat me, et Dominus susceptor est animæ meæ, » id est, ecce video Deum me adjuvantem, et susipientem quasi in sinu suo custodiendam vitam meam, quam isti quærent nulli eripere. Et vere repentinum et inopinatum fuit auxilium Dei; nam cum undique circumdedisset Saul exercitui suo Davidem, ut evadere non posset, repente venit nuntius ad Saulem, qui diceret Philisteos magno agmine se infudisse in regionem Saulis, quo nuntio coactus est Saul recedere a persequendo Davide, et fortasse orante Davide venit ille nuntius, et David, qui eum in spiritu præviderat, dicit: « Ecce enim Deus adjuvat me, et Dominus susceptor est animæ meæ. »

5. AVERTE MALA INIMICIS MEIS, ET IN VERITATE TUA DISPERDE ILLOS.

Per imprecationem intelligitur predictio, ut sæpe monuimus, et in hebræo legitur per modum predictionis: sic enim ad verbum reddi possunt verba hebræica: *Revertetur malum inimicis meis*; nostra autem lectio facillime esset, si ita legeremus: *Averte mala a me ad inimicos meos*. Sed in eundem sensum verba explicanda sunt. « Averte mala » quæ mihi impendent, a me, et converte illa ad inimicos meos. Quod quidem ita factum est; nam Saul Davidem persequeretur, et continuo factum est ut Philistei persequerentur Saulem. Ita pericula, quæ imminabant a Saule Davidi, ceperunt imminere a Philisteis Sauli. Illud autem, *et in veritate tua disperde illos*, impletum est non diu postea; nam in montibus Gelboe perit Saul cum exercitu suo, in quo exercitu credibile est fuisse, et similiter perissem illos, qui Davidem persecuti fuerant: *disperdere* enim hoc loco non significat dissipare, sed omnino delere et extinguere, si vox hebræica consideretur. Vide lib. I Reg. cap. ult. Illud, *in veritate tua*, significat, *secundum promissiones tuas*, sive *secundum justitiam tuam*, qua reddis unicuique secundum opera sua, *Matth. xvi.*

6. VOLUNTARIE SACRIFICABO TIBI, ET CONFITEBOR NOMINI TEO, DOMINE, QUONIAM BONUM EST.

Videns Propheta se continuo exauditus, sive ex præmonitione futuræ liberationis, sive ipso orante discesserit Saul propter pericula Philistinorum sibi denuntiata, gratias agit Deo, ac dicit: « Voluntarie sacrificabo tibi, » id est, promptissimo animo offeram sacrificium laudis; et idem aliis verbis repetens ait: « Et confitebor nomini tuo, » id est, confessionem laudis offeram tibi (nomen enim Dei pro ipso Deo ponitur), « quoniam bonum est. » Siquidem nomen Dei, pro re significata sumptum, id est, pro ipso Deo, res est omnium optima, ita ut Christus ipse dixerit: « Nemo bonus nisi solus Deus, » *Mat h. xiv, Luc. xviii, Marc. x.* S. Augustinus recte monet, occasione adverbii voluntarie, Deum esse diligendum propter seipsum amore puro, non tam propter præmium aliquod, quam propter ipsius Dei summam et ineffabilem bonitatem; nam dilectionem qui habet, non minus Deo sacrificat, eique confitetur in adversis, quam in prosperis, siquidem Deus non minus bonus est, cum nos flagellat, quam cum pascat et reficit.

7. QUONIAM EX OMNI TRIBULATIONE ERIPUISTI ME, ET SUPER INIMICOS MEOS DESPEXIT OCLUS MEUS.

Ostendit ex effectu Deum esse bonum, quoniam tam cito exaudivit servum suum. « Quoniam, inquit, ex omni tribulatione eripuisti me, » id est, quoniam revelans mihi meam certam liberatio-

nem, jam in spe ex omni tribulatione liberasti me, « et super inimicos meos despexit oculus meus, » id est, et in eadem præmonitione jam oculus meus vidit inimicos meos prostratos et consumptos: refertur enim hoc ad id, quod antea dixerat, « in virtute tua disperde illos. » Nisi forte placeat, ut supra indicavimus, ipso Propheta orante incipisse ejus liberationem, recedente videlicet Saule propter nuntium illatum de adventu Philistinorum; tunc enim sensus erit: Quoniam ex omni præseuti tribulatione eripuisti me, et oculus meus vidit inimicos meos recedentes cum Saule duce ipsorum. Nam vox illa, *despexit*, non significat contemptum, sed simplicem visionem, ut perspicuum est ex hebræica voce *raathah*; verum enim potuisset: *Super inimicos meos respexit*

oculus meus, id est, oculus meus libere et sine timore respexit inimicos meos. Vulgatus Interpres posuit *despexit*, ut significaret Davidem ex alto loco vidisse inimicos prostratos, aut recedentes, juxta duas expositiones indicatas. Vere enim David *despexit*, id est, deorsum aspexit inimicos suos, sive quia tunc erat in monte edito corporaliter, sive quia spiritus prophetiæ in altum illum elevaverat, et ex alto divinæ revelationis inimicos suos vidit quasi jacules in imo. Porro hic Psalmus quotidie in Ecclesia frequentatur ad horam primam, ut exemplo Davidis discamus adversus omnes persecutores armis orationis ad initium diei communitri, scientes quod « omnes qui pie vivere volunt in Christo Jesu, persecutiones assidue patiuntur, » II *Timo iii.*

PSALMUS LV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — In finem, in carminibus, intellectus David.

V. s. n. — Victori, in Psalmis, eruditio David.

3. Exaudi, Deus, orationem meam, et ne despexeris deprecationem meam.

3. Intende mihi, et exaudi me.

Contristatus sum in exercitatione mea, et conturbatus sum, 4. a voca inimici, et a tribulatione peccatoris.

Quoniam declinaverunt in me iniquitates; et in ira molesti erant mihi.

5. Cor meum conturbatum est in me, et formido mortis cecidit super me.

6. Timor et tremor venerunt super me, et contexerunt me tenebra.

7. Et dixi: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam?

8. Ecce elongavi legiens, et mansi in solitudine.

9. Expectabam eum, qui salvum me fecit a pusillanimitate spiritus, et tempestate.

10. Præcipita, Domine, divide linguas eorum; quoniam vidi iniquitatem, et contradictionem in civitate.

11. Die ac nocte circumdabit eam super muros ejus iniquitas, et labor in medio ejus, 12. et injustitia.

Et non defect de plateis ejus usura, et dolus.

13. Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem tunc.

Et si is, qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo.

14. Tu vero homo unanimitatis, dux meus, et deus meus.

Exaudi, Deus, orationem meam, et ne despicias deprecationem meam.

Attende mihi, et exaudi me.

Humiliatus sum in meditatione mea, et conturbatus a voce inimici, a facie persequentis impii:

Quoniam projecerunt super me iniquitatem, et in furore adversabantur mihi.

Cor meum doluit in vitalibus meis, et terrores mortis ceciderunt super me.

Timor et tremor venit [al. *venerunt*] super me, et operuit me caligo.

Et dixi: Quis dabit mihi pennas columbæ, ut volen et requiescam.

Ut procul abeam, et commorer in deserto.

SEMPER. Festinabo [*h. festina*], ut salver a spiritu tempestatis et turbis.

Præcipita, Domine, divide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem et contradictionem in civitate.

Die et nocte circumeantes muros ejus: scelus et dolor in medio ejus. Insidiæ in vitalibus ejus, et non recedit de plateis ejus damnum et fraudulentia.

Non enim inimicus exprobrauit mihi, ut sustineam: neque is qui me oderat, super me magnificatus est, ut abscondar ab eo.

Sed tu, homo unanimitatis meus [al. *tac. meus*], dux meus, et notus meus:

15. Qui simul mecum dulces capiebas cibos; in domo Dei ambulavimus cum consensu.

16. Veniat mors super illos, et descendant in infernum viventes: quoniam nequitiae in habitaculis eorum, in medio eorum.

17. Ego autem ad Deum clamavi, et Dominus salvabit me.

18. Vespere, et mane, et meridie narrabo et annuntiabo, et exaudiet vocem meam.

19. Redimet in pace animam meam ab his qui appropinquant mihi, quoniam inter multos erant mecum.

20. Exaudiet Deus, et humiliabit illos, qui est ante saecula.

Non enim est illis commutatio, et non timebunt Deum.

21. Extendit manum suam in retribuendo. Contaminaverunt testamentum ejus; 22. divisi sunt ab ira vultus ejus: et appropinquivit cor illius.

Molliti sunt sermones ejus super oleum, et ipsi sunt jacula.

23. Jaeta super Dominum curam tuam, et ipse te enutriet: non dabit in aeternum fluctuationem justo.

24. Tu vero, Deus, deduces eos in puteum interitus.

Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem sperabo in te, Domine.

Qui simul habuimus dulce secretum, in domo Dei ambulavimus cum terrore.

Veniat mors super eos, descendant in infernum viventes, quia nequitiae in congregatione eorum, in medio eorum.

Ego ad Deum clamabo, et Dominus salvabit me.

Vespere et mane et meridie loquar, et resonabo, et exaudiet vocem meam.

Redemit in pace animam meam, ab appropinquantibus mihi: multi enim fuerunt adversum me.

Exaudiet [al. *audivit*] Deus, et humiliabit eos, qui iudex est ab initio. SEMPER.

Non enim mutantur, neque timeant Deum.

Extendit manus suas [al. *manum suam*] ad pacifica sua: contaminavit pactum suum.

Nitidius butyro os ejus, pugnat autem cor illius; molliores sermones ejus ab oleo, cum sint lanceae.

Proice super Dominum charitatem tuam, et ipse te enutriet: non dabit in aeternum fluctuationem justo.

Tu autem, Deus, deduces eos in puteum interitus: viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem fiduciam habeo tui.

Argumentum. — Ewald occasione huius carmini dedisse videtur quae, quo tempore res Iudaeorum ad finem vergebant (sec. VII ante C.), Hierosolymitanam civitatem lacrabant discordia intestina: et vers. 10-12; sed cur hi versiculi non pertinerent ad I Sam. xxii, 2? Non est igitur cur titulo fidem doneamus. Iuxta Hengstenberg, hic Psalmus nullum certum Davidis vitio articulum respicit; sed potius sunt procer hominis proli a perditissimis et fallacissimis hominibus in summam angustiam adducti, quibus tamen in precibus Davidis, mihi non ignarus, multa meminit quae sibi acciderunt, v. g. II Sam. xv. Ceterum strophae tres; vers. 2-9, audi, o Jova, a perditissimis hominibus in tantam me adductam angustiam, ut, si possem, fugerem longissime; 10-16, plena est urbs violentia, certaminibus, nequitia, miseria, oppressione, fraude, estque inter eos a quibus injurias patior, niger aliquis, quocum accisissimum mihi vinculum fuit sanctoris necessitudinis; 17-24, quos *perfidios*, fraudulentes, sanguinolentos ut perdas exire rogo, speroque firmiter te esse facturum.

1. Praeceptorum, fidibus *canendum*, maskil Davidis.
2. Audi, Deus, precationem meam, et ne te abscondas a supplicatione mea.
3. Attende ad me, et exaudi me! circumvagor in querela mea, et ejulatus edo:
4. Ob vocem inimici, ante (propter) oppressionem inprobiti: nam declinare faciunt super me iniquitatem, et in ira infestant me.
5. Cor meum dolore torquetur in pectore meo, et terrores mortis ceciderunt super me.

6. Timor tremorque invadit me, et operit me horror.

7. Et dixi: Quis dabit mihi pennas instar colymbae? vellam avolare et habitare securus!

8. En, longissime fugerem, commorarer in deserto.

9. Accelerarem evasionem mihi, longe a vento rapido, a procella.

10. Absorbe, Domine, divide linguam eorum: video enim violentiam et rixam in urbe.

11. En noctuque circumveit (violentia et rixa) in muris ejus, et iniquitas ac ærumnae in medio ejus.

12. Injustitiae (pravitates) in medio ejus, nec recedit a platea (foro) ejus oppressio et fraus.

13. Non enim hostis *manifestus* probris me afficit: alioquin ferrem; non osor meus contra me fastuose agit: alioquin absconderem me (caverem mihi) ab eo.

14. Sed tu, homo secundum aestimationem meam, familiaris meus et notus meus;

15. Qui una dulcem iniebamus familiaritatem, in domum Dei ibamus in *media* turba.

16. Desolationes (exitium) super illos! descendant in orcum viventes (subito)! nam prava sunt in domo eorum, in medio eorum.

17. Ego ad Deum clamare volo, et Jova salvabit me.

18. Vespere, et mane, et meridie querelas effundam et ejulabor, et audiet vocem meam.

19. Redemit (redimet) in pace animam (vitam) meam a pugna *quæ* erat,

nam in multis (multi) sunt *pugnantes* mecum.

20. Audiet *me* Deus, et respondebit (pro me) eis, Deus, qui solio sedet ab antiquo (aeterno), eis, quibus non sunt mutationes, nec timeant Deum.

21. *Ex*stit (hujusmodi homo) manus suas (vim) dissolvit (vel *profanat*) foedus suum.

22. Laeves sunt dulcedines oris ejus, et bellum *est* cor ejus; leniora sunt verba ejus oleo, et illa *sunt* gladii stricti.

23. Proice in Jovam onus tuum, et is sustentabit te: non sinit in perpetuum nutare *proba*

24. Et tu, Deus, detruces eos in foveam perditionis (oreum); viri sanguinum et fraudis non dimidiabunt dies suos.

NOTE.

Vers. 2. *Ascendas*. Latet in hoc verbo *anthropopathia*, deducta ab amico vel patrono, qui prævident ab homine ego, no se implorandum, non patitur se reperiri, sed sua quærit subterfugia. Cf. *Deut.* xxi, 4, 3, 4; *Isai.* lvm, 7. — Vers. 3. Apte hisce verbis vates declarat inconditas voces et dilulatus, vi summi doloris ipsi expressos, in quos erumpere pro priscorum hominum simplicitate nec herouibus dedecori erat. — Vers. 4. *Iniquitatem*, mala consilia in me, quasi torrentem in murum labefactandum, derivent. — Vers. 8. *Longissime fugerem*, propr. *elongabo fugere*. — Vers. 9. *Evasionem*; alii, *ad refugium* aliquid. *Longe a*, vel ante ventum et procellam, puta furorem et impetum hostium meorum. Alii, fugerem celerius quam ventus, etc. — Vers. 10. *Absorbe*, degluti, perde, puta eos e medio, sicut Dalbanem et Abironem; vel potius *absorbe*... linguam, etc. *Linguam*, eorum consilia, ut ipsi inter se dissentiant: cf. *Gen.* xi, 7, 9. *Urbe*, Hierosolymis. — Vers. 11. *In muris*... in medio, i. e. in tota urbe. — Vers. 14. *Secundum estimationem meam*, i. e. quem ego mihi ipsi æquipo, meus alter ego; Maurer, quem *maximè putavi*. — Vers. 15. *Familiaritas* privata turbata opponitur. Alexandrini vel acceperunt *וידן* pro *וידע* sive *וידען*, vel *וידן* pro *conventu* quoribus, atque sic etiam pro *convivio*, *symposio*. — Vers. 16. Pro *desolationes*, etc. Masoreticae legi jubent, *decipiat mors* et obruat eos. — Vers. 20. Pro *respondit*, alii vertunt, *affliget*. *Mutationes*, in meliorem agendi rationem, ait Maurer; reciproca fides et amicitia, ait Ewaldus; quorum stationis in scelere vices non permittantur, ait Hengstenberg. — Vers. 22. Alii, *molita sunt butyracea*, gall. *crèmes*. Pro *oris ejus*, potest verti, *quoad os ejus*. — Vers. 23. *Onus*: ita Hebraei; alii, *sortem*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LIV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, in carminibus, intellectus David.

In titulo nihil est, quod non sit alias explicatum. Argumentum esse volunt Sancti Patres Hilarius et Hieronymus de passione Christi; Euthymius et Theodoretus Psalmam exponi volunt de Davide fugiente persecutionem Sathis, vel potius Absalonis; S. Augustinus, de homine justo in tribulatione posito, sive de corpore Christi, quod est Ecclesia. Sed omnes expositiones admitti debent, aut certe possunt: nam quod de Davide Psalmus ad litte, an recte exponatur, intelligi potest ex precedente et sequente, et ex aliis multis, ubi disertis verbis ponitur in titulo, Psalmus esse compositum occasione talis vel talis persecutionis, quam David patiebatur; quod etiam David figuram Christogesserit, et quod Psalmi fere omnes ad Christum principaliter pertineant, dubitari non potest, cum ipse Dominus aliquoties Psalmos dese scriptos allegaverit, et *Luc.* cap. ult. dixerit: «Necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi, et Prophetis, et Psalmis de me.» Denique quod exemplo Davidis omnis justus eodem modo creare possit, dubium esse non potest.

EXPLICATIO PSALMI.

1. EXAUDI, DEUS, ORATIONEM MEAM, ET NE DESPEXERIS DEPRECATIONEM MEAM; INTENDE MIHI, ET EXAUDI ME.

Incipit David quasi a proœmio, quo captatur benevolentia Judicis, ac petitur ut benigne et attente audire velit; ac primum dicit: «Exaudi, Deus, orationem meam.» Deinde ne forte oratio, vel persona oranti displiceat, utrumque commendat, ac de oratione dicit: «Ne despexeris deprecationem meam,» id est, humilem et supplicem precem meam: id enim proprie significat vox hebraica hoc loco posita; de persona vero orantis addit: «Intende mihi, et exaudi me,» id est, benigne me respice, et benignam aures mihi

porrige. Fortasse etiam ter eandem orationem repetit, quia noverat Deum esse Trinitatem, et orationem dirigit ad Patrem, deprecationem ad Filium, personam orantis ad Spiritum Sanctum. Denique tertio idem aliis verbis orat, ut affectum et desiderium ostendat: quo modo et «Christus in horto eandem orationem tertio replevit,» *Matth.* xxvi, et Apostolus «ter Dominum rogavit,» *II Cor.* i.

2. CONTRISTATUS SUM IN EXERCITATIONE MEA, ET CONTURBATUS SUM A VOCE INIMICI, ET TRIBULATIONE PECCATORIS.

Exponit nunc materiam orationis suæ, quæ est vehemens persecutio inimicorum, ob quam con-

tristabatur et conturbabatur, et a qua liberari desiderabat. In hebreo, pro voce *contristatus*, est verbum *אריד* *arid*, quod significat *flebo*, sive *utalabo*; sed futurum ponitur pro præterito, ut ex versione Septuaginta et S. Hieronymi perspicuum est; et pro voce, in *exercitatione mea*, est *שחי* *sichi*, quod significat *meditationem*, et *submissa voce locutionem*. Inque sensus est: Flevi dum exercerer cogitando, et mecum ipse conferendo miseras meas; quod idem est cum eo, quod nos habemus: «Contristatus sum in exercitatione mea.» Sed verba hebraica clariora sunt. Sequitur: «Et conturbatus sum a voce inimici, et a tribulatione peccatoris,» id est, non solum tristis fui, et flevi ob presentes miseras, sed etiam timui futuras, «conturbatus a voce inimici,» comminantis longe pejora; et a tribulatione, «quam minabatur peccator inimicus meus. Idem enim est a voce inimici, et a tribulatione peccatoris; nam inimicus peccator voce sua tribulationem minabatur innocenti. Istum autem inimicum peccatorem intelligere possumus, tum Saulem aut Absalonem respectu Davidis, tum Caipham et Annam respectu Christi, tum quemlibet persecutorem respectu hominis probi.

3. QUONIAM DECLINAVERUNT IN ME INIQUITATES, ET IN IRA MOLESTI ERANT MIHI.

Ostendit non vanam fuisse turbationem suam. «Quoniam» inimici «declinaverunt, inquit, in me iniquitates,» id est, projecerunt in me falsa crimina, convicia, calumnias, opprobria, ut exponunt SS. Patres Hilarius et Augustinus: ex quo intelligimus vocem *iniquitates* esse in casu accidendi, non in casu nominandi, ut nunc habent codices græci communiter. «Et in ira molesti erant mihi,» id est, et ob iram in me conceptam, molesti erant non verbis tantum calumniantes, sed etiam factis me persequentes.

4. COR MEUM CONTURBATUS EST IN ME, ET FORMIDO MORTIS CEGIDIT SUPER ME.

Explicat magis in particulari, quod dixerat, «conturbatus sum: Conturbatum, inquit, est cor meum in me,» id est, in intimis meis, ubi sedes cordis est, conturbatus sum. In hebreo habetur clarius, *cor meum doluit in medio mei*. Et subjungit rationem, dicens: «Et formido mortis cecidit super me:» nulla enim res facilius ad intima descendit, et magis totum hominem turbat, quam mortis imminens periculum. Hoc impletum fuisse in Davide, cum plorans fugeret a facie Absalon, et in Christo, cum in horto paveret, et sudorem sanguineum funderet, *Matth.* xxvi, *Luc.* xxii, notissimum est.

5. TIMOR ET TREMOR VENERUNT SUPER ME, ET CONTELYERUNT ME TENEBRE.

Idem aliis verbis dicit, et quasi summam omnia comprehendit: nam timor in anima erat, tre-

mor in corpore, tenebræ autem mæroris totum hominem operuerant: sicut enim lætitia exhilarat et dilatat cor, sic etiam mæstitia constringit et obducit, ac per hoc tenebras facit; unde etiam qui mærent tenebras querunt, in cubicala se abdunt, fenestras claudunt.

6. ET DIXI: QUIS DABIT MIHI PENNAS, SICUT COLUMBE? ET VOLABO, ET REQUIESCAM.

Verba sunt justis suspirantis ad patrem cælestem, neque enim alibi vera requies invenitur, quasi dicit: O si nunc possim ad altissimos montes cælestis Hierusalem confugere, quomodo columba potest pernicitate sua unguis accipitris evadere, vel quomodo columba tempore diluvii, «cum non inveniret, ubi requiesceret pes ejus, ad manus Noe, atque ad arcam rediit,» *Genes.* viii! Proprie autem justus columbe comparatur, quæ innoxium est animal, fecundum, et simplex; et non pugnans, sed fugiendo vincit: sic enim et vir justus adversus tentationes accipitris Tartarei fugiendo potius quam disputando, vel alterando vincere solet.

7. ECCE ELONGAVI FUGIENS, ET MANSI IN SOLITUDINE.

Hæc satis apposite Davidi conveniunt, qui fugiens Saulem, et postea Absalonem, ad desertum se contulit, quasi dicit: Quia non datur mihi, ut instar columbe ad locum vere quietis ascendam, feci quod potui: nam «elongavi fugiens, et mansi in solitudine.» Idem convenit culibet viro justo in tribulationibus posito, qui cum possit ad patriam commigrare, elongat se cogitatione a tumultibus sæculi, quantum potest, et ad solitudinem cordis et conscientie se transfert, ubi solum cum solo Deo colloquens, aliquantulum quietem invenit.

8. EXSPECTABAM EUM, QUI SALVUM ME FECIT A PUSILLANIMITATE SPIRITUS, ET TEMPESTATE.

In ea solitudine, «exspectabam Deum,» id est, auxilium ejus, «qui me salvum fecit,» id est, qui alias salvum fecit, et salvum facere solet, «a pusillanimitate spiritus et tempestate,» id est, a parvo animo ad tolerandum, et a magna tentatione. Ubi conjunguntur duo, quæ mirum in modum amplificat necessitatem auxilii divini: nam si parvitate animi contingat parva tentatio, vel magno animo magna tentatio, æquale erit certamen; sed si cum parvitate animi jungatur magna tentatio, intolerabilis erit. Hoc igitur nunc dicit sibi accidisse, ac proinde petit a Deo, vel ut sibi addat vires, vel diminuat tentationem, vel (quod magis optandum est) utrumque faciat. Sed codices hoc loco sunt admodum varii; nam hebraicus habet ad verbum: *Festinabo, ut salver a spiritu concitato, a tempestate*. Græcus autem habet: *Exspectabam Deum, qui me salvum faceret a pusillanimitate et tempestate*. Noster autem Interpretis videtur aliqui-

ab hebræo, aliquid a græco accepisse; prima vox hebraica אַחִישָׁאֵל *achishah* significat *festinatio*, nec video quid legere poterint Septuaginta, ut veritatem *expectatam*; ideo existimo illos vertisse non verba, sed sensum; nam *festinatio*, ut *salver*, bene coheret cum *expectatam salvantem Deum*, si quidem expectabat salutem ex festinatione per orationem ad Deum, quomodo qui in fuga spem ponit, dicere potest: expectavi salutem ex festinatione in currendo et fugiendo. Sic igitur vir justus, festinans ad Deum ferventi desiderio, orando et pulsando, expectabat auxilium, quo salvus fieret. Illa vox, *Deum*, quæ est in græco, non est in hebræo, neque in Patribus, Hilario, Hieronymo, Augustino. Itaque videtur addita a posterioribus explicandi gratia. Illud autem, a *pusillanimitate spiritus*, facile colligitur ex hebræo, et concordatur cum græco; nam vox hebræa נְפִלְסָה *nehpha*, non habetur nisi hoc loco, et communiter dicitur significare *contumeliam*; unde S. Hieronymus vertit, a *spiritu tempestatis*, id est, a spiritu concitato; sed quia sequitur, a *turbino*, sive a *tempestate*, rectius dicemus spiritum concitatum hoc loco significare spiritum hominis metu concitatum et turbatum, quod idem est cum pusillanimitate spiritus: nam qui magno spiritu, vel animo sunt, non facile turbantur et concitantur, sed firmi ac stabiles permanent. Itaque sensus erit in hebræo, *festinabo, ut salvo a spiritu concitato a tempestate*, id est, a parvitate animi, et a tempestate tribulationis. In græco non nominatur spiritus, quia intelligitur in voce pusillanimitatis; idem est enim pusillus animus, et pusillus spiritus.

9. PRÆCIPITA, DOMINE, DIVIDE LINGUAS EORUM: QUONIAM VIDI INIQUITATEM, ET CONTRADICTIONEM IN CIVITATE.

Quia expectabatur salutem a Domino per orationem, orat Deum, ut impediatur consilia hostium suorum. « Præcipita, inquit, Domine, » id est, præcipita in profundum inimicos meos; hoc enim significat vox hebræa בָּרַעַל *baral*, et græca καταρῆσαι; unde legit Augustinus, *demergere eos*. Deinde addit modum, quo velit illos præcipitari in exitum. « Divide, inquit, linguas eorum, » id est, fac ut qui contra me conspirarunt, non convenient in consiliis, sed unus hoc, alius aliud iudicet et loquatur; et vere sic accidit inimicis David: nam cum Absalon, capta civitate, consularet de modo perendi Davidem, varii varia consilia dederunt: infatuavit autem Deus consilium Achetophelis, quia inspiravit Absalonem, ut consilium ejus non sequeretur, inde ceteriore consilio electo rem male gesserunt et plurimi eorum perierunt. Itaque ex divisione linguarum in præcipitum acti sunt; vide lib. II Reg. cap. xvii et xviii. Sequitur: « Quoniam vidi iniquitatem, et contradictionem in civitate. » Hæc etiam satis apposite exponuntur de Davide, qui viderat in civitate sua Hierusalem proditorem iniquissimam adversus personam suam, et

rebellionem manifestissimam, quæ significata est nomine *contradictionis*, quia contradicebant ejus imperio, cum Absalonem in regem elegerint. Possunt etiam exponi hæc omnia de Christo, ut exponit S. Hilarius; nec non de viro justo, qui persecutionem injustam patitur, et contradictionem a civibus Babylonie, id est, ab amatoribus mundi, qui semper persequuntur et odio habent eos, qui de mundo non sunt, sed ut hospites et peregrini in mundo sunt.

10. DIE AC NOCTE CIRCUMDABIT EAM SUPER MURIS EJUS INIQUITAS: ET LABOR IN MEDIO EJUS, ET INJUSTITIA.

11. ET NON DEFEUIT DE PLATEIS EJUS USURA, ET DOLUS.

Pergit describere iniquitatem civitatis, a qua ipse persecutionem patiebatur, ac mirabili modo loquendi dicit iniquitatem, quasi armatum militem oblinuisse muros ejus, ut iustitia non posset accedere. « Die, inquit, ac nocte, » id est semper, « circumdabit eam super muros ejus iniquitas, » id est, iniquitas super muros ejus consistens circumdabat eam instar custodiæ militaris; « et labor in medio ejus, et injustitia, » id est, et interior intus in ipsa civitate nihil aliud erat, nisi labor miserorum, et injustitia potentiorum, dum secure et libere injusti divites et potentes opprimerent pauperes et imbecilles. « Et non defecit de plateis ejus usura et dolus, » id est, et oppressio illa partim erat manifesta, dum in ipsis plateis exigerent usuras divites a pauperibus; partim occulta, dum variis dolis et insidiis eos circumveniebant et vexabant. Hæc conveniebant quidem Jerosolymis tempore Davidis, sed multo magis tempore Christi, et multo maxime conveniunt Babylonie, id est, amatoribus mundi hujus, in quo regnat concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, et superbia vite.

12. QUONIAM SI INIMICUS MEUS MALEDIXISSET MIHI, SUSTINUISSEM UTIQUE.

13. ET SI IS, QUI ODERAT ME, SUPER ME MAGNA LOCUTUS FUISSET, ABSCONDISSEM ME FORSTAN AB EO.

14. TU VERO, HOMO UNANIMIS, DUX MEUS, NOTUS MEUS.

15. QUI SIMUL MECUM DULCES CAPIEBAS CIBI IN DOMO DEI AMBULAVIMUS CUM CONSENSU.

Posteaquam conquestus est David de tota civitate et populo, conqueritur nunc de uno particulari proditore, qui videtur fuisse Achetophel, si Psalmus exponatur de Davide; Judas autem, si exponatur de Christo: quivis alius falsus amicus, si de homine justo generatim accipiat. At igitur: « Si inimicus » aliquis manifestus « maledixisset mihi, » æquo animo tulissem, quia inimicus

solet id facere, et non est mirum, si faciat. « Et si is qui oderat me, » ita ut profiteretur manifestam inimicitiam mecum, magna aliqua convicia, vel magnas calumnias de me locutus fuisset, « ego forsitan abscondissem me ab eo, » ut ejus iracundiam mitigarem, et ne darem occasionem majorum conviciorum. Sed a te abscondi non poteram, neque unquam ejusmodi proditorem a te expectassem, quoniam « tu homo unanimes » videbaris, id est, amicissimus meus, et unum cor, et unam animam mecum habens. Item « dux meus, » id est, consiliarius meus primarius, cujus ego sententiam in rebus agendis semper sequerbar. Erat enim Achetophel consiliarius Davidis, et talis consiliarius, ut consulere Achetophel idem fere esset, ac Deum consulere, ut dicitur II Reg. xvi. Sed si exponatur Psalmus de Juda, dicitur *Judas dux Christi*, quia a Christo dux fuerat constitutus populorum cum aliis Apostolis, juxta illud Psalm. xlii: « Constitues eos principes super omnem terram. » Item « notus meus, » id est, familiaris et commensalis, « qui simul mecum dulces capiebas cibos, » qui simul mecum dulces capiebas cibos; « dicuntur autem dulces cibi, quia amicitia conviviarum eos facit dulciores: nam in hebræo ad litteram habetur, qui simul dulces faciebamus cibos. Sed S. Augustinus, per *dulces cibos*, intelligit Eucharistiam, quam Judas cum Christo in ultima cœna gustavit; qui cibos omnem habet saporum suavitatem. Denique non solum unanimes, et notus, et commensalis in rebus politicis et domesticis, sed ejusdem sententiae in sacris ceremoniis: « Ambulavimus enim in domo Dei cum consensu, » id est, non fuit inter nos ulla dissensio in actionibus, quæ ad cultum Dei pertinebant. In hebræo pro *cibos*, est כֶּרֶם *sod*, quod *secretum*, non *cibum*, significat. Sed creditibile est Septuaginta Interpretes non habuisse in suis codicibus כֶּרֶם *sod*, sed צֶרֶךְ *tsed*, quod *escam* significat; et magis cohereret dulcedo cum cibis, quam cum secreto: capere enim dulces cibos, rectius dicitur, quam capere dulce secretum. Illud etiam, *cum consensu*, ex hebræo S. Hieronymus vertit, *in terrore*. Sed fortasse S. Hieronymus non habuit in suo codice רָגַל *raghes*, ut nos habemus, quod significat *conjunctum*; sed habuit רָגַל *raghes*, quod *terrorem* significat: nostra lectio convenit cum hebraico et græco codice.

16. VENIAT MORIS SUPER ILLOS, ET DESCENDANT IN INFERNUM VIVENTES.

Impeccatur, seu potius prædicit per formam imprecationis, eam penam quam juste dederunt Dathan et Abiron, Numer. cap. xvi. Qui seditio-nem et schisma facientes, vivi a terra dehiscente absorpti sunt: qui quidem « viventes perierunt, » id est, videntes se absorberi, et vivos sepeliri, perierunt. Hoc impletum est in his qui Davidem, Absalone duce, persequuntur: nam « plurimos eorum saltus consumpsit, non gladius, » ut dicitur II Reg. xviii. Impletum quoque est in Ju-

daeis, qui in obsidione Jerosolymæ viventes et videntes peribant, vel fame cadentes in plateis, vel ex muris se dejicientes, vel in foveis delitescentes; denique impletur in plurimis impiis, qui vident apertissimam veritatem, et sponte oculos claudunt; vel non ignorant in eo statu, in quo versantur, se salvos esse non posse, et tamen scientes et volentes in eo ad mortem usque perseverant.

17. QUONIAM NEQUITIE IN HABITACULIS EORUM, IN MEDIO EORUM.

Hæc est ratio tam severe imprecationis; juste enim absorbentur viventes a terra, ut perpetuo habitent cum pœnis, qui elegerunt habitare cum vitiis: nam « nequitie in habitaculis eorum, » et non in habitaculis vacuis, sed in medio eorum, » id est, cum ipsis in eisdem habitaculis commo-rate sunt.

18. EGO AUTEM AD DEUM CLAMAVI, ET DOMINUS SALVAVIT ME.

19. VESPERE, MANE, ET MERIDIE NARRABO ET ANNUNTIABO; ET EXAUDIET VOCEM MEAM.

Prædixit interitum inimicis: nunc sibi salutem prædicit. « Ego, inquit, clamavi ad Dominum, » ardenti oratione, et ipse « salvavit me » a periculo in quo versor; et deinceps clamabo non semel, sed etiam secundo et tertio, videlicet *vespere, mane et meridie*, narrando et annuntians veritates meas et misericordias Domini; et ipse Dominus « exaudiet me. Constatudo ter in die orandi legitur etiam apud Daniëlem, cap. vi, fortasse in honorem sanctissime Trinitatis, cujus mysterium Prophetis non erat innotitum. Car autem dicatur *vespere, mane et meridie*, non potius, *mane, meridie et vespere*, ratio esse videtur, quoniam secundum legem « festa celebrabantur a vespera ad vesperam, » ut dicitur Levit. xxiii; proinde primum tempus orationis erat vespertinum: quod etiam nunc observat Ecclesia, quæ incipit officia divina a primis vespere.

20. REDIMET IN PACE ANIMAM MEAM AD HIS QUI APPROPINQUANT MIHI: QUONIAM INTER MULTOS ERANT MECUM.

Explicat in quo sit exaudiendus a Deo. « Redimet in pace, » id est, ad pacem restituet, « animam meam, » id est, vitam meam, « ab his qui appropinquant mihi, » id est, qui de propinquo adversus me dimicant, « quoniam inter multos erant mecum, » id est, quoniam multi erant dimicantes mecum, sive multi erant adversum me unum, sive in magna multitudine erant qui mecum pugnant. Hanc existimo sensum esse hunc obscurissimi loci cum S. Hieronymo in versione sua ex hebræo. Itaque sententia erit: Deus liberabit vitam meam, transferendo eam a presilio appropinquantium contra me, ad optatum

pacem, et id faciet ea ratione, quoniam iniquum erat ut multi contra me unum pugnarent. Quod si hoc duriusculum videatur, poterit cum Euthymio ita exponi: « Redimet in pace, » id est, sine labore meo, « animam meam, » id est, vilam meam, « ab his qui appropinquant mihi, » ut mihi noceant, quoniam isti ipsi antea inter multos alios erant mecum: proinde proditorie et injuste contra me pugnabant, qui paulo antea in meis castris militabant. Impletum est hoc in Davide, qui in prelio contra Absalonem sine labore vicit, quia domi remansit, ut dicitur II Reg. xviii. Impletum quoque est in Christo, qui liberatus est a morte per resurrectionem omnino in pace, et sine labore.

21. EXAUDIET DEUS, ET HUMILIABIT ILLOS, QUI EST ANTE SEECULA.

« Exaudiet, » inquit, me, qui oppugnor injuste, « et humiliabit eos, » qui me oppugnant, is « qui est ante seecula, » id est, Deus creator seeculorum. In hebræo significantius habetur: *Qui solet ab initio*, id est, qui ab initio mundi iudex sedet omnium hominum, is iudicabit pro me, et condemnabit adversarios meos.

22. NON ENIM EST ILLIS COMMUTATIO, ET NON TIMEBUNT DEUM: EXTENDIT MANUM SUAM IN TRIBUENDO.

Merito, inquit, humiliabit illos justus iudex, quia « non est illis commutatio; » obdurati enim sunt, neque ponit eos sceleris sui; « et non timebunt Deum, » sed magis homines reveriti sunt, ideo Deus « extendit manum suam in retribuendo » singulis prout merentur. Non desunt, qui illud, *non est illis commutatio*, volunt debere exponi: Non est illis redditio vicissitudinis, et hanc esse vim græcæ vocis. Sed vox hebraica non potest accipi pro redditione vicissitudinis: nam S. Hieronymus recte verit, *non mutantur*, et similiter reddidit Symmachus, Theodoro teste: proinde si velimus concordare codicem græcum cum hebraico, oportet vocem illam ἀντιτάξις accipere hoc loco pro commutatione hominis a vitio ad virtutem, non pro permutatione unius rei cum altera; et potest ita accipi, ut communiter accipiunt Interpretes tum græci, tum latini, quia vox illa generalis est.

23. CONTAMINAVERUNT TESTAMENTUM EJUS, ET DIVISI SUNT AB IRA VULTUS EJUS: ET APPROPINQUAVIT COR ILLIUS.

Illic versiculus obscurissimus est propter mutationes numeri singularis in numerum multitudinis. In hebræo habetur in singulari: *Contaminavit testamentum ejus, diviserunt*, sive *molliaverunt præ butyro os suum*, vel *os ejus*; sed cum dicitur, *contaminavit*, potest exponi, *contaminavit unusquisque testamentum ejus*, quod est idem cum illo, *contaminaverunt testamentum ejus*. Illud etiam, *præ*

butyro, si legatur vox hebraica חמאתי *chama-hoth*, per ה, non per א, significabit *præ ira*, vel *ab ira*, ut verunt Septuaginta Interpretes. Illud etiam, *diviserunt*, potest etiam significare, *divisi sunt*: nam utramque significationem habet vox חלקו *chalecu*; sensus igitur hic erit: Deus juste extendit manum suam in retribuendis supplicis inimicis meis, quoniam illi non solum non voluerunt mutari de vitio ad virtutem, sed magis ac magis contaminaverunt testamentum, sive pactum ejus, malis suis operibus, prævaricando leges ejus: propterea « divisi sunt, » hoc est, dispersi ac dissipati sunt ab ira vultus Dei, « quia appropinquivit cor illius, » Dei videlicet, ad eos puniendos.

24. MOLLITI SUNT SERMONES EJUS SUPER OLEUM, ET IPSI SUNT JACULA.

Redit ad malitiam præcipui proditoris, qualis fuit Achitophel respectu Davidis, et Judas respectu Christi. Molliti, inquit, sunt sermones ejus super oleum, » id est, præ oleo; et tamen ipsi sermones ejus non sunt verba, sed jacula, sive lanceæ; delectant aures, feriunt corda: tales sunt omnes occulte detractiones, omnes blanditiæ mercetricum, omnes persuasiones hereticorum, omnes proditorum simulationes.

25. JACTA SUPER DOMINUM CURAM TUAM, ET IPSE TE ENUTRIET: NON DABIT IN ÆTERNUM FLUCTATIONEM JUSTO.

Consolatur Propheta in fine Psalmi se, et sui similes, atque exhortatur ad fiduciam totum in Domino collocandam, qui sine dubio sollicitus est pro servis et amicis suis, ut S. Petrus admonet in I Epist. cap. v: « Omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi est cura de vobis, » quod ipsum copiose, et multis exemplis allatis Christus ipse monet, *Matth. vi*. Quæ non eo pertinent, ut otiose vivamus, et de victa querendo solliciti nullo modo simus, sed ut non anxie et perturbate vivamus, ac ut præcipuum spem et fiduciam non in nostris viribus, vel industria, sed in Dei misericordia et providentia colloceamus. « Jacta, » inquit, o anima mea, et quisquis es timens Deum, « in Dominum curam tuam, » id est, relinque providentiæ divine curam eorum, que tibi necessaria sunt ad vitam, sive sustentandam, sive protegendam; « et ipse te enutriet, » ipse tibi de necessariis omnibus providebit, benedicens laboribus manuum tuarum, et prosperans omnia opera tua; nec solum enutriet te, sed etiam defendet ab inimicis, etsi aliquando fluctuari justum permiserit ad probandam patientiam, sive defectu rerum necessariarum ad vitam, sive persecutionibus impiorum: tamen hæc non diu durabit, quia non permittet Deus justum in æternum errumnarum fluctibus agitari: æterna enim tribulatio solis impiis reservatur, ut dicitur in sequenti versiculo.

26. TU VERO, DEUS, DEDUCES EOS IN puteum INTERITUS.

Impios videlicet, tu Deus iudex deduces in puteum mortis, unde nunquam emergere poterunt. Vocatur autem *puteus interitus* ipsa gehenna ignis æterni, in qua qui decidunt, perpetuo moriuntur; vivunt enim semper in penis, ut semper moriantur, et mortis finem, quem cupiunt, nunquam inveniunt.

27. VIRI SANGUINUM, ET DOLOSI NON DIMIDIABUNT DIES SUOS: EGO AUTEM SPERO IN TE, DOMINE.

Non solum viri, qui insidiantur sanguini, præcipitabuntur in puteum mortis æternæ, sed etiam hic in terris non diu vivant: justum enim iudicium est, ut qui vitam eripiunt, vitam perdant. Sic enim Deus ait *Genes. ix*: « Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius; » et Dominus *Matth. xxvi*: « Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. » Sed hæc omnia testimonia tum Psalmi hujus, tum Genesis et Evangelii, non significant omnes omnino, qui occidunt, esse occidendos; sed eos tantum, qui injuste occidunt, et eos præcipue, qui ex insidiis occidunt: illi enim proprie sunt viri sanguinum

et dolosi. Deinde neque significant omnes omnino, qui ex insidiis occidunt, gladio perituros, sed ut plurimum fieri, ut occidantur vel a iudice, vel ab hostibus, vel a se ipsis, vel a casu aliquo, qui tamen respectu Dei non sit casus, sed dispositio providentis ipsius. Denique illud, *non dimidiabunt dies suos*, non est accipiendum mathematicè, id est, nimis subtiliter; sed est modus loquendi, quo vite brevitatis significatur. Quod autem quidam objiciunt ex *Psalm. lxxii*: « Et dies pleni inveniuntur in eis, » non impedit veritatem hujus versiculi; nam S. Hilarius hoc loco scribit, verba illa intelligi de justis, hæc de iniquis: quod si etiam quis contendat, utraque intelligi de peccatoribus, responderi poterit illud non dici de viris sanguinum et dolosis, sed de aliis peccatoribus, vel de paucis quibudam, qui interdum extra communem regulam diu vivere permittuntur. Concludit Propheta illis verbis sibi valde familiaribus: « Ego autem spero in te, Domine, » quæ videntur referenda ad omnia supra dicta, ut sensus sit: Ego autem, tum ut liberer a proditoribus, qui sunt hostes occulti; tum ut evadam inimicis manifestos; tum ut non incidam in penas impiorum, ut non cadam in puteum interitus, ut dies mei in medio cursu non deficiant: spero in te, Domine, non in viribus meis.

PSALMUS LVI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — In finem. 1. Pro populo, qui a sanctis longe factus est, David in tituli inscriptionem, cum tenuerunt eum Allophyliti in Geth.

2. Miserere mei, Deus, quoniam conculeavit me homo: tota die impugnavit me tribulavit me.

3. Conculeaverunt me inimici mei tota die, quoniam multi bellantes adversum me.

4. Ab altitudine diei timebo: ego vero in te sperabo.

5. In Deo laudabo sermones meos, in Deo speravi: non timebo quid faciat mihi caro.

6. Tota die verba mea execrabantur: adversum me omnes cogitationes eorum, in malum.

7. Inhabitabant, et abscondent: ipsi calcaneum meum observabant.

Sicut sustinuerunt animam meam, 8. pro nihilo salvos facies illos: in ira populos confringes.

Deus, 9. vitam meam annuntiavi tibi: postulosi lacrymas meas in conspectu tuo.

Sicut et in promissione tua, 10. Tunc convertentur inimici mei retrosum.

V. s. n. — Victori, pro columba muta, et quod proci aliter David humilis, et simplex, quando tenuerunt eum Palestini in Geth.

Miserere mei, Deus, quoniam conculeavit me homo: tota die pugnavit me tribulavit me.

Conculeaverunt me insidiatores [h. decantatores] mei tota die: multi enim qui pugnant contra me, Alisime.

Quicumque die territus fuero, ego [al. tac. ego] in te confidam.

In Deo laudabo verbum ejus [al. tac. ejus], in Deo speravi: non timebo quid faciat mihi caro.

Tota die sermonibus me affligebant: contra me omnes cogitationes eorum, in malum.

Congregabuntur abscondite, ipsi [al. tac. ipsi] plantas meas [h. calcaneos meos] observabant: expectantes animam meam.

Quia nullus est salvus in eis: in furore populos detrahe, Deus.

Secretiora mea [h. motum meum tu] numerasti, pone lacrymam meam in conspectu [h. utre] tuo, sed non in narratione tua.